

ARKADIUSZ JABŁOŃSKI, JAN SZYMCZYK, *Realist-Axiological Perspectives and Images of Social Life. A Century of Sociology at the John Paul II Catholic University of Lublin*, (Philosophy and Cultural Studies Revisited/Historisch-genetische Studien zur Philosophie und Kulturgeschichte 7), Berlin: Wydawnictwo Peter Lang 2020, ss. 293. ISBN: 978-3-631-82701-7
DOI: <https://doi.org/10.18290/rns2023.0013>

Życie społeczne jest jedną z podstawowych kategorii, które leżą w obszarze zainteresowań socjologów. Można analizować je i badać na wielu płaszczyznach, z różnych perspektyw. Jedną z nich jest ujęcie realistyczno-aksjologiczne, o czym traktuje publikacja *Realist-Axiological Perspectives and Images of Social Life. A Century of Sociology at the John Paul II Catholic University of Lublin* autorstwa dra hab. Arkadiusza Jabłońskiego, prof. KUL – dziekana Wydziału Nauk Społecznych oraz kierownika Katedry Teorii Społecznych i Socjologii Rodzin KUL, oraz ś.p. ks. dra hab. Jana Szymczyka (zm. 2020), prof. KUL – byłego dyrektora Instytutu Nauk Socjologicznych oraz kierownika Katedry Socjologii Struktur, Procesów Społecznych i Pracy Socjalnej KUL.

Obaj autorzy to akademicy o międzynarodowej sławie z imponującym dorobkiem naukowym. Należy nadmienić, że wśród zagadnień eksplorowanych przez profesora Jabłońskiego znajdują się np.: metodologia nauk społecznych, socjologia wiedzy czy teorie socjologiczne. Jest on autorem m.in. takich publikacji, jak: *Status teoretyczny i funkcja techniczna wiedzy o społeczeństwie: wokół myśli Karla R. Poppera i Józefa M. Bocheńskiego* (2002); *Społeczno-moralne uwarunkowania zarządzania wiedzą w organizacji* (2015); *Karl Popper's method of trial-and-error as a basis for the sociological analysis of knowledge* (2016); współautorem książek: *Wiedza – władza* (2009); *Kontrowersje dyskursywne: między wiedzą specjalistyczną a praktyką społeczną* (2012); *Współczesna rodzina polska: przemiany, zagrożenia i wyzwania* (2014); *Intelektualiści: między powołaniem a apostazją* (2016); *Wiedza a moralność* (2017).

Przedmiotem naukowej refleksji ks. profesora Szymczyka jest problematyka z zakresu socjologii: wartości, ruchów społecznych, władzy, ciała, sportu i turystyki. Wyrazem tych jego zainteresowań naukowych są m.in. takie publikacje,

jak: *Odkrywanie wartości. Z problematyki socjologiczno-aksjologicznej* (2004); *W świecie ludzkich kreacji. Stanisława Ossowskiego koncepcja rzeczywistości społecznej* (2005); *Elements of the Application of the Complementarity Principle. Issues of the Sociology of Subjectivity and Social Structures* (2014); czy też współredagowane przez niego prace: *Wiedza – między słowem a obrazem* (2010); *Kontrowersje dyskursywne. Między wiedzą specjalistyczną a praktyką społeczną* (2012); *Zaufanie społeczne. Teoria – idee – praktyka* (2016).

Omawiana książka, wydana w języku angielskim przez Wydawnictwo Peter Lang jako siódmy tom cyklu *Philosophy and Cultural Studies Revisited/ Historisch-genetische Studien zur Philosophie und Kulturgeschichte*, akcentuje stulecie rozwoju myśli socjologicznej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. To publikacja cenna, gdyż przedstawia bogatą interpretację życia społecznego na przestrzeni aż stu lat, dokonaną przez uczonych lubelskiej Alma Mater. Autorzy podkreślają, że socjologowie z KUL-u poddają życie społeczne nieustającej analizie i interpretacji socjologicznej oraz filozoficznej od początków powstania Uniwersytetu, czyli już od roku 1918, kiedy to lubelska Uczelnia stała się również ważnym intelektualnym centrum katolickiej myśli społecznej. Publikacja ta jest doskonałym źródłem wiedzy szczególnie dla socjologów zajmujących się badaniem i odkrywaniem myśli społecznej w perspektywie historycznej, ale nie tylko. Odnajdziemy tu: „zarówno obiektywne idee, jak i subiektywne (autorów) role odgrywane przez naukowców, którzy rozwijają te idee. Takie podejście wynika z perspektywy – rozwijanej poprzez indywidualne badania – niekończący się dialog akademicki – która dostarcza zrozumiałej wizji życia społecznego reprezentowanej przez uzupełniające się punkty widzenia” (s. 9).

Niniejsza publikacja składa się z dwóch klarownie wyróżnionych części. Pierwsza z nich, będąca jednocześnie jej ramą teoretyczną, zawiera pięć rozdziałów. Wprowadzający, zatytułowany *From Social Philosophy to Philosophical Sociology*, traktuje o początkach filozofii społecznej na KUL-u. Dowiadujemy się w nim również o kształtowaniu personalistycznego wymiaru filozofii społecznej, także o socjologii filozoficznej. Co ważne, autorzy zaznaczają, że „socjologia nie powinna zastępować ani filozofii ani etyki, a raczej brać pod uwagę filozoficzne i społeczne idee, które przekształcają ją w naukę praktyczną, której celem jest budowanie sprawiedliwego społeczeństwa, redukującego zło i cierpienie” (s. 34). Rozdział drugi w tej części publikacji, pt. *Elements of Macrosociology*, dotyczy podstawowych dyskursów socjologicznych i ich relacji wobec makrostruktur społecznych. Czytelnik dowie się, że makrostruktury społeczne to coś więcej niż tylko suma jej indywidualnych

członków, to raczej wewnętrznie połączony system komponentów, a społeczeństwo to integralna jedność. Odbiorca odnajdzie tu analizę aktualnego stanu badań oraz nowe perspektywy w makrosocjologii, jej perspektywę aksjologiczną oraz eksplikację zasady komplementarności. Rozdział trzeci, pt. *Structural Categories of the Sociology of New Social Movements*, w całości poświęcony jest nowym ruchom społecznym. Oprócz ich opisu, zawarta jest tu analiza struktury organizacyjnej nowych ruchów społecznych, będącej ich cechą unikalną. Następnie autorzy przyglądają się *modus operandi* nowych ruchów społecznych, a także ich skuteczności. Ponadto wskazują na fakt, że nowe ruchy społeczne stawiają w innym świetle znaczenie współczesnej demokracji, a także otwierają pole do dyskusji na temat determinantów współczesnych konfliktów powodowanych przez niezgodność między deklarowanymi wartościami a faktycznymi interesami. Czwarty rozdział, pt. *Aspects and Functions of the Social Bond*, oscyluje wokół zagadnienia więzi społecznej – jej rozumienia, kontekstów, i jest zainspirowany myślą Jana Turowskiego, dla którego więź społeczna stanowi konstytutywny element grupy społecznej. Zdaniem tego wybitnego socjologa, twórcy i pierwszego dziekana Wydziału Nauk Społecznych KUL, grupa nie może funkcjonować a nawet istnieć bez specyficznych społecznych więzi. W tej części książki głębszej eksploracji podlegają zagadnienia więzi regionalnej oraz sąsiedzkiej, a także życia rodzinnego jako wartości – przynależności do rodziny, identyfikacji z nią i funkcjonowania w niej. Kolejny rozdział, pt. *An Outline of the Realist-Criticistic Theory of the Sociological Analysis of Literature*, dotyczy krytycznej analizy literatury w ujęciu socjologicznym, bazującej na Karla R. Poppera zarysie teorii społecznej. Twórczość oraz działalność naukowa tego austriackiego filozofa znajduje się w obszarze szczególnych zainteresowań jednego z autorów recenzowanej publikacji – Arkadiusza Jabłońskiego.

Część druga prezentowanej książki nosi tytuł *People – the Heritage of Social Thought*. Tutaj Jabłoński i Szymczyk – można powiedzieć – oddają swoisty hołd uczonym, przedstawicielom socjologii, filozofii społecznej oraz całemu dziedzictwu prezentowanej przez nich myśli społecznej. Wydaje się, że kluczem doboru nazwisk wybitnych profesorów KUL jest ich badanie rzeczywistości społecznej z perspektyw ontologicznej, epistemologicznej i aksjologicznej. Z rozdziału pierwszego tej części – *Franciszek Mirek's Approach to Sociology*, dowiemy się, czym charakteryzowała się myśl socjologiczna jednego z ojców socjologii rozwijanej na KUL-u – księdza profesora Franciszka Mirka. Ujęte tu zostały zagadnienia m.in. socjologicznej perspektywy grup religijnych, socjologii humanistycznej czy „socjologii chrześcijańskiej”. Autorzy

podkreślają, że wkład Franciszka Mirka w tworzenie i propagowanie socjologii w Polsce jako nauki empirycznej jest znaczący i niezaprzeczalny. Kolejny rozdział – *A Realistic View of Society in the Sociology of Jan Turowski*, został poświęcony ujęciu społeczeństwa przez kolejnego socjologa, ucznia ks. Mirka – Jana Turowskiego, pierwszego dziekana Wydziału Nauk Społecznych KUL. Na szczególną uwagę zasługuje tu badane przez lubelskiego uczonego pojęcie realizmu w odniesieniu do człowieka i społeczeństwa, realizmu w rozumieniu przedmiotu socjologii oraz realizmu w socjologicznej analizie empirycznej. W rozdziale trzecim, pt. *Sociological and Axiological Motives in John Pauls II's Laborem Exercens*, autorzy nawiązują do socjologicznych a także aksjologicznych motywów zawartych w encyklice *Laborem exercens*, która wyszła spod pióra świętego Jana Pawła II, również niegdysiejszego wykładowcy KUL. W niniejszym rozdziale przedstawione zostały pojęcia pracy i kapitału w kontekście „argumentu personalistycznego”. Ponadto, autorzy przywołują znaczenie wolności i równości w zestawieniu z organizacją życia społeczno-politycznego oraz ekonomicznego zawartych we wspomnianej encyklice. Dodatkową kwestią tu ujętą są zagadnienia solidarności w życiu społecznym i miejscu pracy. Cztery rozdział – *Stanisław Kowalczyk's Personalistic Conception of Society*, odwołuje do innego znanego uczonego, księdza Stanisława Kowalczyka (aktualnie emerytowanego profesora mieszkającego w Lublinie) oraz jego personalistycznego ujęcia społeczeństwa, w szczególności: założeń personalizmu, pojęcia istoty ludzkiej, wartości i reguł życia społecznego, a także politycznego oraz systemowego porządku w społeczeństwie. Rozdział piąty, autorstwa Edwarda Balawajdera, pt. *On the Social Question of Today: Janusz Mariański's Perspective on Catholic Social Teaching*, i dotyczy katolickiej nauki społecznej z perspektywy znanego socjologa, księdza profesora Janusza Mariańskiego. W rozdziale tym przeczytamy o wielu kwestiach podejmowanych przez tego uczonego, mianowicie: metodologicznym statusie katolickiej nauki społecznej, jej relacji wobec socjologii, o problemie wartości fundamentalnych, ich istnienia bądź ich braku w demokracji. Co więcej, odnajdziemy tu profesora Mariańskiego rozumienie „struktury grzechu”, analizę mass mediów i technologii nowych mediów, czy wreszcie ochrony środowiska i „ekologii człowieka”. Rozdział piąty, zatytułowany *The Realist-Personalistic Perspective of the Culture of Knowledge: Leon Dyczewski's Reflections on a Catholic University*, koncentruje się wokół myśli ojca prof. Leona Dyczewskiego, który od 1984 r. pełnił funkcję kierownika Katedry Socjologii Kultury KUL. Możemy przeczytać o jego rozumieniu wiedzy w kontekście późnej nowoczesności, definiowaniu kultury wiedzy oraz spostrzeganiu przez niego uniwersytetu

jako – tu odważne stwierdzenie – „ostatniego bastionu wiedzy”. W następnym rozdziale, pt. *Personalism as the Foundation of Realism in Franciszek Mazurek's Sociology*, zapoznajemy się z jednym z kluczowych pojęć dla księdza profesora Franciszka Mazurka, mianowicie z personalizmem albo wręcz personalizmami. Autorzy odnoszą się do kwestii personalizmu i analiz socjologicznych, a także podnoszonego przez lubelskiego uczonego pojęcia realizmu w rozumieniu społeczeństwa. Ostatni rozdział tej części, pt. *Jerzy Rebeta's Analysis of the Fifteenth Century Practical Philosophy versus the Contemporary Logic of Sociological Persuasion*, przybliży nam stanowisko jeszcze jednego socjologa KUL – profesora Jerzego Rebety. Autorzy zaprezentowali i omówili w tym rozdziale takie zagadnienia, jak: relacja nauk społecznych wobec filozofii praktycznej, retoryka jako logika publicznej perswazji, a także socjologia będąca moralną perswazją – w ujęciu profesora Rebety.

Mnogość poruszanych w niniejszej publikacji wątków oraz prezentowanych naukowców sprawia, że nie sposób szczegółowo omówić je wszystkie. Książka na pewno wyróżnia się szeroką problematyką podejmowaną w każdym z rozdziałów oraz walorem przedstawionej refleksji socjologiczno-filozoficznej. Na uwagę zasługują noty biograficzne oraz bogactwo przypisów uzupełniające główną treść i zachęcające do dalszych eksploracji poruszanych zagadnień. Warto wspomnieć o indeksie nazwisk znajdującym się na końcu książki, który znacznie ułatwia jej przeszukiwanie. Co więcej, bezsporną zaletą, którą należy wyraźnie podkreślić, jest wydanie tej pozycji w języku angielskim. Taki zabieg z pewnością poszerzy krąg zainteresowanych czytelników i spowoduje, że myśl socjologiczno-filozoficzna kształtowana na KUL-u zostanie – z większym prawdopodobieństwem – rozpropagowana poza granicami Polski. Dodajmy, że w trosce o odbiorców spoza Polski można było przygotować bardziej wyczerpującą notę biograficzną zaprezentowanych autorów. Warto, by takie nazwiska jak: Franciszek Mirek, Jan Turowski, Stanisław Kowalczyk, Janusz Mariański, Leon Dyczewski, Franciszek Mazurek czy Jerzy Rebeta – profesorowie budujący podwaliny współczesnej polskiej socjologii i myśli społecznej – były nieustannie odkrywane w przestrzeni międzynarodowej nie tylko naukowej, ale też poza nią.

Reasumując, zaprezentowana publikacja jest bardzo ciekawą i wartą odnotowania pozycją na światowym rynku wydawniczym. Przedstawia nieustanny, czyli żywy i aktywny akademicki dialog między obiektywnymi ideami a subiektywnymi rolami odgrywanymi przez – podkreślmy – polskich uczonych, rozwijających owe idee. Dzięki temu otrzymujemy całościową wizję życia społecznego reprezentowanego przez różne punkty widzenia. Co ważne, książka

ta szczególnie uwzględnia perspektywę aksjologiczną, ponieważ to normy i wartości motywują ludzi, regulują ich zachowania, pomagają wyjaśniać ich postawy czy interakcje, jak pokazują lubelscy badacze – także na przestrzeni ostatnich stu lat. W tak dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, kiedy wiele osób odchodzi przedwcześnie – łącznie ze współautorem tej pozycji – publikacja ta wydaje się wyrazem uznania dla ludzi nauki i ich dążenia do prawdy zwłaszcza na płaszczyźnie społeczno-aksjologicznej, a także inspiracją do dalszych badań i podejmowania akademickiego dialogu przez kolejne pokolenia socjologów.

*Dr Monika Dobrogska
Katedra Socjologii Kultury, Religii i Partycypacji Społecznej
Instytut Nauk Socjologicznych KUL
monika.dobrogska@kul.pl
ORCID:0000-0002-1219-3546*